

julkaisematon pesälöytö Sallan Onkamojärveltä 1952 (Eero Helkiö). Pesä oli löytynyt poikasvaiheessa keväällä, pesäpuuna kuusi ja pesimämaastona harjun kuusikkorinne.

Summary: The Two-barred Crossbill nesting in N Finland

One nest of the Two-barred Crossbill *Loxia leucoptera* was found on 1 September 1978 in Puolanka (64°51' N, 27°48' E). The nest, with 3 young, was situated in a spruce, 10.3 m above the ground. On 3 September the young

flew off the nest when the author tried to ring them.

Two-barred Crossbills, both migrating and sedentary birds, appeared in the area in July. The common occurrence of food-begging juveniles among them indicated that nesting had taken place somewhere in the vicinity. Broods of Parrot Crossbills *L. pytyopsittacus* and Common Crossbills *L. curvirostra* were also observed, and at times all three species were feeding on spruce seeds in the same tree.

In addition, an old nest of the Two-barred Crossbill was reported from Salla (66° 45' N, 29° 03' E) in 1952.

Helmipöllön ja viirupöllön yhteispesintä

MARTTI LAGERSTRÖM

Keväällä 1973 totesin Ylöjärven kunnan Takamaan kylässä (61°36'N/23°32'E) tapahtuman, jonka esittely ekologisenä erikoisuutena puoltanee paikkaansa.

Erällä kooltaan lähinnä lehtopöllölle tarkoitettuna pöntölläni (korkeus 0.5 m, pohja n. 20×23 cm, lentoaukko 11 cm) totesin helmipöllökoiraan 17.2. ensimmäisen kerran aktiivisesti puputtelemassa. Ensimmäinen muna munittiin 21.3. ja viimeinen viides 29.3. Huhtikuun 14. päivänä helmipöllönaaras hautoi tiiviisti muniaan. Mitään poikkeavaa en tässä vaiheessa pesällä todennut.

Seuraava tarkastus tapahtui vasta 6.5. klo 9.15. Tällöin havaitsin pöntön katolla maata röyhöttävän viirupöllön (siivet roikkuivat katon yli sivuilla, pyrstö sojotti runkoa vasten pystyssä), joka lehahti siivilleen vasta kun olin lähes pönttöpuun juurella. Lintu jäi hermostuneesti lennellen lähistölle. Pöntössä totesin 3 helmipöllön poikasta (vanhin iältään n. 17 vrk) ja yhden viirupöllön munan. Pönttöä tutkiessani saatoin lisäksi todeta, että kolmesta laudanpätkästä kootusta katosta keskimääräinen lauta oli revitty lentoaukon puoleisesta päästään irti siten, että pää roikkui pöntön sisällä ja kattoon muodostui aukko. Myös laitimmais- set laudat olivat huomattavasti löystyneet. Jokaisen laudan reunoja oli järsitty runsaasti, voimakkaat nokanpiirrot olivat selvästi havaittavissa. Viirupöllö oli siis pyrkinyt väkisin katon kautta sisälle, koska varsinainen lentoaukko oli linnulle liian pieni. Yritys oli onnistunut vain puoleksi, mutta kattoon syntynyt aukko ja siitä avautunut visuaalinen onkalovaikutelma oli riittänyt laukaisemaan naaraan muninnan. Muna oli n. 50 cm kattotason alapuolella, jo-

ten se oli kestänyt melkoisen pudotuksen. Merkkejä muista mahdollisista viirupöllön munista ei pöntöstä löytynyt. Viirupöllönaaras oli siis ollut 'hautomassa' munaansa puolimetrisen ilmapatjan välityksellä!

Nuorin pesässä olleista poikasista oli kovasti nälissään ja tärisi voimakkaasti koko ajan. Se oli kahta sisarustaan huomattavasti pienempi. Pöntössä oli käynnin aikana saaliina 1 *Microtus* sp. ja vesimyyrän jätteitä.

Saman päivän iltana klo 21.30—22.10 seurasin tapahtumia pesällä tarkoitukseni saada selkoa helmipöllövanhempien kohtalosta. Kun saavuin paikalle, viirupöllönaaras lenteli lähistöllä ja samanaikaisesti myös helmipöllökoiras kvekutti ja kirskkutti paikalla (em. erittäin voimakkaan 'kirskkuttavan hirnunnan' olen lukusten yöseurantojeni yhteydessä kuullut vain hyvin kiihtyneessä tilassa olevalla koiralla; sukupuolimääritys tässä perustuu po. ääneen). Helmipöllö ei mennyt pönttöön seurannan aikana, vaan äanteli kiihkeästi koko läsnäolon ajan reagoiden aivan ilmeisesti viirupöllöön.

Jatkotapahtumien käyntikohtaiset tiedot ovat seuraavat. 7.5. klo 13 viirupöllönaaras 'hautoi' jälleen katolla. Vanhimman helmipöllön poikasen paino oli kohonnut huomattavasti edellisestä päivästä, kahden muun painot olivat pysyneet ennallaan. Poikaset vaikuttivat jokseenkin hyväkuntoisilta. Pöntössä oli saaliina 1 kuivettunut (!) metsämyyrä ja 1 *Microtus* sp.; edellispäivän vesimyyrän jätteet olivat kadonneet.

10.5. klo 19.30 pesälle saapuessani en nähnyt viirupöllön 'hautovan' katolla. Helmipöllön poikasista 2 oli kuollut, toinen oli kokonaan syöty. Elossa olevan poikasen paino oli huomatt-

tavan alhainen, se oli selvästi näkkiintynyt. Pöntön katolla oli saaliina 1 metsämyyrä. Sekä viirupöllönaaras että -koiras huhuilivat ja rähisivät pitkin iltayötä ja yltyivät välistä komeaan soitimeen. Klo 22.30 helmipöllökoiras kirsкуtti lähistöllä, viirupöllönaaras reagoi ääneen välitömästi ärheällä räkkäisyllä. Toistamiseen helmipöllö äänteli klo 23.20, äänet saivat pöntössä olleen poikasen kerjäämään. Helmipöllö ei uskaltanut pesälle ainakaan klo 23.50 mennessä, jolloin poistuin paikalta. Helmipöllönaaraasta en havainnut merkkiäkään.

11.5. klo 14.30 viirupöllönaaras 'hautoi' katolla. Tilanne pöntössä oli muuttumaton. Saaliseläimiä ei ollut. Viirupöllö vimmastui ensimmäisen kerran kiihkeään nokanpaukuttukseen.

14.5. klo 12.30 viirupöllönaaras seiso pöntön katolla. Pesälle kiivetessään se osoitti vihdoin aggressiivisuuden oireita: 3 hyökkäystä kohti, ei kuitenkaan kiinni-iskuja. Pöntössä oli edelleen 1 helmipöllön poikanen, joka oli hyväkuntoinen ja painokin oli jälleen kohonnut odotettuihin lukemiin. Pesässä oli lisäksi yksi osittain syöty vesimyrä ja viirupöllön muna.

Tämän jälkeen havaintoihin tuli odottamaton sotku. 16.5. eräät lintupojat kävivät tietämättäni korjaamassa helmipöllön poikasen "parempaan talteen pahan viirupöllön kynsistä" ja poistivat viirupöllön munan pöntöstä. Otin poikasen haltuuni 18.5. ja vein sen (kaiken uhallakin!) takaisin pönttöön jatkaakseni tapahtumien tarkkailua. Helmipöllön poikanen oli tällöin jo täysin lähtökuntoinen, mutta ei aivan vielä keskimääräisen lähtökäinen. Molemmat viirupöllövanhemmat lentelivät käynnin aikana paikalla. Panin poikaselle pönttöön lihaa evääksi. 20.5. klo 20.30 pönttö oli tyhjä, eväslihaan ei ollut koskettu. Poikanen lienee lähtenyt maailmalle jo 18—19.5. välisenä yönä. Viirupöllönaaras lenteli paikalla.

Kuvaamassani tapahtumassa viirupöllöpari lienee ilmaantunut paikalle huomattavasti helmipöllöjä myöhemmin, koska pesinnän alkuvaiheet näyttivät sujuneen häiriöttä. Viirupöllöt olivat käyttäneet väkivaltaa pönttöön pyrkiesään, mutta miten ne olivat suhtautuneet helmipöllönaaraaseen, ei ole tietoa. Esim. helmipöllön jätteitä (sulkia, höyheniä tms.) ei pesäpaikalta löytynyt. Molemmat lajit lienevät kantaneet ravintoa pesässä oleille poikasille, mihin viittasivat pöntössä löydetty vesimyrät (viirupöllön tuomia?) ja toisaalta helmipöllökoiraan jatkuva läsnäolo pesäpaikalla. Ruokinta näytti kuitenkin olleen vähäistä (seurauksena 2 poikasen kuolema) ja epäsäännöllistä (seurauksena ainoan eloonjääneen vaihteleva kunto). Lievä adoptio viirupöllön ja helmipöllön poikasen kesken näytti kuitenkin syntyneen.

Mikä moisen tilanteen synnytti? Esille tulee

kilpailu rajallisista biologisista resursseista, kuten pesäkoloista: helmi- ja viirupöllö kilpailevat samoilla biotoopeilla tiettyyn rajaan asti samoista koloista. Molempien lajien populaatio-tiheys sekä lisääntymisiässä ja -tilassa olevan populaation osan suuruus vaikuttavat kilpailun voimakkuuteen. Näihin vaikuttavat puolestaan mm. vallitseva ravintotilanne ja edellisten vuosien tuottona syntyneet 'lisääntymispaineiset' ikäluokat. Viirupöllökanta on vahvistunut Pirkanmaalla huomattavasti 1960-luvun alusta nykypäiviin, ja etenkin hyvinä ravintovuosina todetut poikkeavat pesintäpaikat (esim. rakennukset, oravanpesät, maapesinnät, tunkeutumis- pesimään täysin alimittaisiin pönttöihin jne.) viittaavat maksimivuosiin vallitsevaan pesäpaikkapulaan tai ainakin pesäpaikkojen epätasaiseen tarjontaan. Vuosi 1973 oli Pirkanmaalla mainio vesimyrävuosi ja etenkin länsiosassa myös *Microtus*- ja metsämyyräkannat olivat verraten vahvat. Kyseinen tapahtuma sai poikkeavan luonteensa vain siksi, että kolon valtaus jäi viirupöllöltä puolitehen.

Myös vaistotoimintojen kaavamaisuudesta ja 'sokeudesta' tapaus on oiva esimerkki: kun on munittu, haudotaan — yhdentekevää mitä ja missä!

Summary: Tengmalm's Owl and the Ural Owl nesting simultaneously in the same nest-box

In 1973 Tengmalm's Owl *Aegolius funereus* and the Ural Owl *Strix uralensis* were observed nesting simultaneously in the same nest-box at Pirkanmaa (61°36' N, 23°32' E), S. Finland. The female Tengmalm's Owl laid the first egg on 21 March and was incubating 5 eggs on 14 April. On the next visit on 5 May, a Ural Owl female was lying on the halfbroken roof of the nest-box, and one Ural Owl egg was found in the box together with 3 halfgrown nestlings of Tengmalm's Owl. The Ural Owl had tried to force open the roof but succeeded only partially (the entrance hole was too small for this species). The egg had fallen through the opening in the roof, and the bird tried to incubate without being in direct contact with the egg. The Tengmalm's Owl male was still seen near the nest.

Two weeks later the Ural Owl was still laying on the roof. Two of the Tengmalm's Owl nestlings had died, but the oldest nestling survived and fledged. The prey remains in the nest-box suggested that both owl species were feeding the nestling.

The year 1973 was a good vole year at Pirkanmaa and the population density of both owls was high. In a situation like this the Ural Owl and Tengmalm's Owl may compete for nest boxes.